

Мр Вера Врбица Матејић

РАЗВОЈ ЖИВОТНИХ ВРЕДНОСТИ КОД УЧЕНИКА

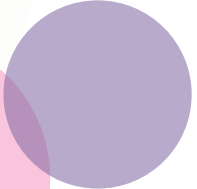

СВЕТ У КОМЕ ЖИВИМО И ШКОЛА

Свет у коме живимо се убрзано мења. За само последњих двадесет година прогрес и иновације су промениле свет на безброј начина. Мењају се технологија, политика, глобална демографија. Глобална популација је експлодирала. Све више људи живи у градовима. Зграде достижу незамисливе висине. Интернет је променио начин живота. Социјалне мреже су загосподариле. Производе се аутомобили којима није потребан возач. Климатске промене су наша реалност. Начин на који се стиче образовање се драстично мења. Постоје онлајн курсеви, видео-предавања, књиге у ПДФ издању.

У том свеопштем метежу, у коме школа неуспешно покушава да ухвати корак са променама, међу младим људима расте насиље, повећавају се социјални проблеми, не постоји довољан степен поштовања према вршњацима, родитељима и свету у коме се живи. Док припремамо ученике да једног дана успешно живе у свету одраслих, док их снабдевамо вештинама и пунимо њихове главе, често непотребним, информацијама, журећи да постигнемо план и програм и завршимо административне послове, заборављамо да наши ученици имају душу, којом и те како треба да се позабавимо.

ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ У ОБРАЗОВАЊУ

Програм „Животне вредности у образовању” је интернационални образовни приступ. Са седиштем у Женеви, овај програм обухвата четрдесет земаља у свим деловима света, не познаје границе које се односе на расну, религијску, културну или било коју другу различитост. Препознавање животних вредности и њихово неговање представља везу која спаја све људе света. Организована су предавања, семинари, радионице, скупови, а постоје и штампани онлајн материјали који подржавају и промовишу овај програм.

Изазов да се помогне деци и младима да стекну вредности није једноставан. Свет у коме живимо, корупција, неправда, телевизијски ријалити програми, видео-игрице, филмови који глорификују насиље, стварају апатију и убијају идеализам и наду. Није довољно само да је наставник узоран. Потребни су едуковани, стручни, посвећени наставници који ће у свој рад увести животне вредности на велика врата. Није довољно да само својим примером поставимо стандард. Неоподно је да имамо слуха за наше ученике, за њихове проблеме и осећања, да не величамо само њихова интелектуална достигнућа, већ да подржимо њихов свеобухватан раст.

Важно је тимским ангажовањем свих актера запослених у школи, а и уз помоћ родитеља и локалне зајднице, створити позитивну атмосферу у учионици, школском дворишту, школи, једно мирно и сигурно место у коме се ученик осећа безбедно. Неопходно је мотивисати ученике да уче и користе позитивне и кооперативне вештине, охрабрити их да препознају првенствено своје вредности, а онда вредности својих вршњака, разговарати о њиховим узорима, питати их које врлине имају њихови узори, разговарати о тим врлинама.

Имам обичај да питам ученике које су њихове најзначајније животне вредности и скоро увек наиђем на тајац. Кад их питам шта би понели кад би ишли у рат, сви имају спреман одговор. Али на питање којим врлинама су наоружани кад иду у живот, немају одговор, не зато што немају врлина, већ зато што себе не познају, зато што своје врлине нису освестили, зато што се о томе не разговара у довољној мери, зато што се томе не посвећује довољно пажње. Ученици радије говоре о својим манама, а то су оне етикете које су им прилепили родитељи или наставници.

Ако образовање служи томе да помогне човечанству да процвета и расте, онда основ тог раста треба да буду животне вредности.

ПРОГРАМ ЖИВОТНИХ ВРЕДНОСТИ ПРОМОВИШЕ СЛЕДЕЋЕ ВРЕДНОСТИ:

МИР

Препоручује се да се почне од ове животне вредности зато што је она основ да би се оствариле друге вредности. Такође, ако разговарате са ученицима, закључићете да су они веома забринuti кад је у питању мир у свету. Можете их питати да ли у свету у коме живимо влада мир, да ли мисле да је мир важан и зашто, зашто људи ратују, шта желе ратом да постигну, шта би поручили тим људима. Можете их навести да размишљају о томе да ли је мир само одсуство рата и шта је то унутрашњи мир, у којим тренуцима се осећају смирено и какав би био свет кад би сви имали унутрашњи мир.

ПОШТОВАЊЕ

Препоручује се да поштовање увек буде друго по реду кад се говори о животним вредностима јер ствара позитивну атмосферу и међусобно уважавање, што олакшава даљи рад и разумевање овог програма. Позовите ученике да замисле како би изгледао свет у коме би сви уважавали једни друге. Шта би било другачије у породици, учионици, школи, свету? Нека размисле шта је оно што би свако од њих у свакодневном животу могао да учини да би донео промену набоље.

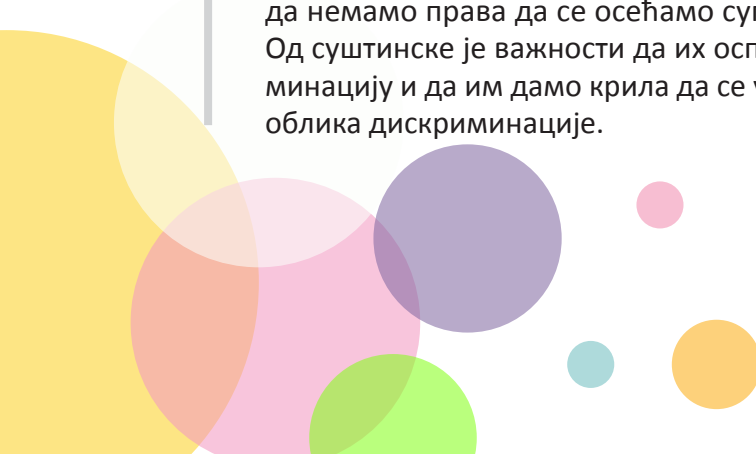
ЉУБАВ

У бољем свету љубав је природни закон. Подстаћи ученике на размишљање који закони владају у свету, који закони су најјачи, најважнији, нацртати мапу ума. Нека дефинишу љубав. Нека наведу које све љубави постоје, шта се све може волети. Нека размисле на који начин се показује љубав према ближњима, окружењу, планети. Нека подвуку разлику између речи и дела. Нека размисле да ли је љубав универзална вредност, да ли је људска потреба. Наведите их да истражују литературу, нека у књижевним делима, као и у животу, нађу примере саосећања, пружања помоћи и подршке.

ТОЛЕРАНЦИЈА

Семе нетолеранције су страх и неуконост. Семе толеранције су љубав и саосећање. Бити толерантан значи бити отворен за лепоту различитости. Толеранција помаже да се открију и отклоне стереотипи и стигма којом се жигосу они које перципирамо као различите. Човек кад се роди нема предрасуда. Предрасуде се стичу у друштву које дискриминише различитост. Разговарати о томе да ли имају права да се осећају вреднијим или мање вредним ако припадају одређеној раси, религији, социјалном сталежу, полу, који су прихватљиви и неприхватљиви облици понашања. Навести ученике на закључак да немамо права да се осећамо супериорнијим у односу на друге. Од суштинске је важности да их оспособимо да препознају дискриминацију и да им дамо крила да се у будућности боре против сваког облика дискриминације.

ПОШТЕЊЕ

Поштење значи увек говорити истину. Особа вредна уважавања је поштена и искрена. Поштење значи да не постоји неслагање у оном што мислимо са оним што изговарамо или чинимо. Поштене мисли, речи и дела стварају хармонију. Бити поштен значи не разговарати о другим људима, већ са другим људима. Бити поштен значи не пожелети и не узети туђе. Навести ученике да размишљају о људима који увек одрже своју реч. Питати их шта мисле зашто неки људи лажу. Које су последице непоштења? Шта је неопходно да урадимо ако не одржимо реч? Објаснити им шта је интегритет, да се он поседује или не поседује, да је интегритет као мост, који ако има једну пукотину, цела структура се руши. Интегритет значи доносити тешке одлуке, одрећи се оног што имамо ради истине и правде. Неопходно је да причамо о конкретним људима који су својим делима показали да имају интегритет и храброст да између добра и зла увек бирају добро.

СКРОМНОСТ

Скромност се заснива на самопоштовању, прихватању себе и својих вредности. Скромност неутралише арогантно понашање. Особа која је скромна има капацитет да саслуша и чује друге. Посесивност јој је страна. Скромност значи стабилност и унутрашњу снагу без жеље за доминацијом, ограничавањем слободе других, жеље да друге импресионирамо и понизимо. Скромност подразумева достојанственост и унутрашњи мир. Питати ученике како се осећају кад се неко хвали. Зашто се неки људи хвале, шта желе да постигну и да ли могу то да постигну на неки други начин.

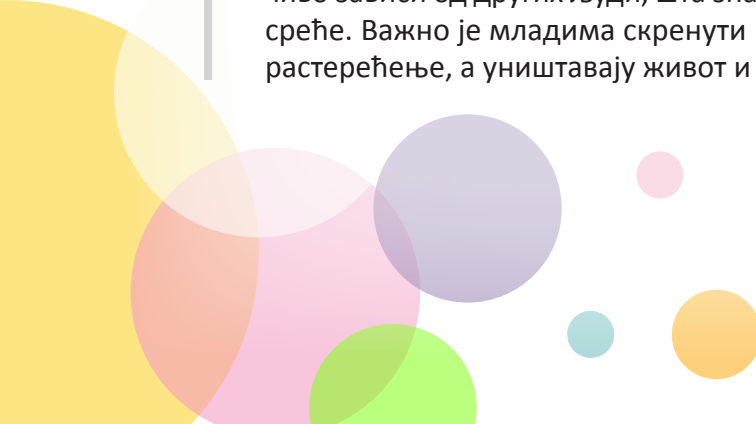
САРАДЊА

Сарадња постоји кад људи раде заједно да би постигли заједнички циљ. Она подразумева препознавање вредности сваког појединца. Они који су кооперативни стварају добру атмосферу за рад и имају позитиван однос према свакоме у тиму. Узајамно уважавање је основ сарадње. Кад смо свесни наших вредности, можемо да сарађујемо. Сарадња је неопходна на сваком кораку, од тога да не можеш сам да изгураш кола кад упаднеш у блато до компликованих захвата, операција, путовања у свемир. Разговарајте са ученицима о томе да ли је свима потребна сарадња, са ким они сарађују, шта им је лако, шта им је тешко у сарадњи са другима.

СРЕЋА

Дај срећу и узми срећу. Кад постоји нада и сврха, постоји и осећање среће. Желети добро другима испуњава нас унутрашњом срећом. Срећа се не продаје. Она се зарађује кроз чиста, искрена, несебична осећања и дела. Љубазне и конструктивне речи пружају срећу. Када се ресурси усмеравају ка социоекономској инфраструктури на рачун развоја карактера, онда се приоритети у животу побркају и долази до ерозије среће. Животне вредности помажу људима да одаберу приоритете важне за развој целокупног друштва. Разговарајмо са нашим ученицима о томе шта их чини тренутно, а шта трајно срећним, шта могу да учине да би се осећали срећним, да ли срећа искључиво зависи од других људи, шта значи наша пословица: Човек је ковач своје среће. Важно је младима скренути пажњу на опијате који доносе тренутно растерећење, а уништавају живот и срећу.

ОДГОВОРНОСТ

Одговорност је кад радиш свој део посла. Одговорност значи прихватање и извршавање обавеза најбоље што можемо. Одговорна особа испуњава своје дужности и одана је циљу. Ако желимо мир, имамо одговорност да креирамо мирну атмосферу и не упадамо у конфликте. Ако желимо одржив развој планете, имамо одговорност да бринемо о њој. Онај ко је одговоран осећа задовољство кад да свој допринос. Одговорност на глобалном нивоу значи поштовање сваког појединца. Бити одговоран значи користити ресурсе да би се остварила позитивна промена. Разговарајмо са ученицима о правима и обавезама које имају.

ЈЕДНОСТАВНОСТ

Једноставност значи бити природан. Једноставност значи уживање у малим стварима. Бити једноставан значи уживати у садашњем тренутку, поједноставити начин живота, не компликовати односе са другим људима. Једноставност значи задовољавање основних потреба, обуздавање жеље да се поседује оно што нам није потребно или више него што нам је потребно. Жеља за поседовањем оног што нам није потребно ствара похлепу, страх и лажан идентитет. Једноставност подразумева зараду, уштеду, инвестицију, али и помоћ другима у смислу побољшања квалитета живота. Једноставност подразумева мудрост, стрпљење, емпатију и подршку члановима заједнице. Упитајмо ученике шта за њих представља једноставност. У којим стварима уживају, а које не коштају пуно. Да ли понекад компликујемо живот без разлога? Зашто и како то радимо.

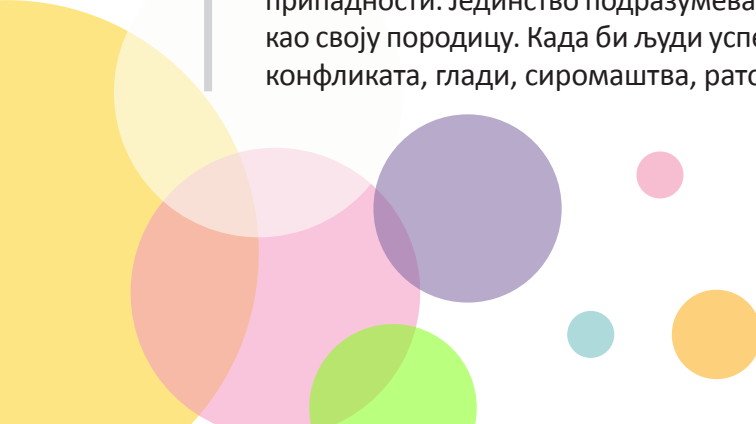

СЛОБОДА

Слобода живи у уму и срцу. Људи желе слободу да би могли да воде смисаон живот, да би могли да одаберу начин живота у коме ће они и будуће генерације помоћу свог ума, срца и својих руку стварати здрава поколења. Потпуна слобода достиже се само онда кад су права и одговорности у равнотежи. Унутрашња слобода значи имати позитивне мисли за све људе, укључујући и себе самог. Угрожавање права једног човека или више њих да бисмо остварили више права за себе, своју породицу или народ је злоупотреба слободе. Концепт који подразумева да је слобода да свако ради шта хоће је нетачан. Слобода је дефинисана параметрима и принципима према којима сви људи имају иста права и ограничења. Разговарајмо са ученицима о томе шта је за њих слобода, шта је праведно, а шта неправедно, која права имају у школи и да ли сви имају једнака права.

ЈЕДИНСТВО

Јединство је хармонија коју осећамо у себи, као и она коју осећамо када смо у групи. Гради се кад имамо исти алтруистички циљ, визију, наду за добробит свих. Јединство чини да тешки подухвати постану изводљиви и лаки. Јединство подразумева да останемо лојални не само једни другима већ и задатку који обављамо. Јединство ствара осећај припадности. Јединство подразумева да јединка све људе на свету осећа као своју породицу. Када би људи успели да одрже јединство, не би било конфликта, глади, сиромаштва, ратова.

ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ КРОЗ РАЗЛИЧИТЕ АКТИВНОСТИ НА ЧАСОВИМА

Ово су само неке вредности. Вредности о којима ћете Ви говорити са ученицима нека буду оне које они одаберу, оне које су њима најважније. Може се на нивоу школе одабрати по једна вредност за сваки месец и на часовима ЧОС-а, књижевности, уметности, музике, језика или у слободно време на тему одабране вредности организовати писање плаката, украшавање врата, учионица, извођење скичева, писање есеја, поезије, цртање адекватних цртежа, карикатура, организовање дебата.

Може се започети реченица једном вредношћу, на пример „Љубав је...“, а да сваки ученик напише своје поимање љубави, тј. заврши реченицу, а онда од свих реченица саставити песму о љубави за тај разред. Ако то ураде сви разреди, истакну на огласној табли, ученици могу да пореде своју песму са песмом других разреда.

Важно је да, кад се говори о вредностима, не будемо ми ти који им дидактички, „екс катедра“ држимо предавање. Важно је да их наведемо да сами активно размишљају о карактеру, о вредностима, о томе како да их изграде и како да се реше лоших навика.

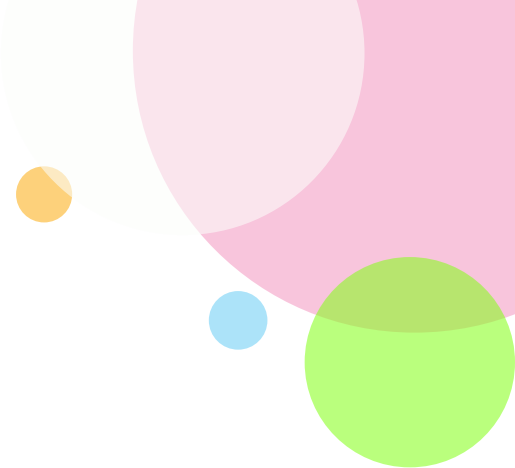

КОЈЕ ВРЕДНОСТИ ПОСЕДУЈУ БИЉКЕ И ЖИВОТИЊЕ

Много важних животних вредности повезаних са јединством, пожртвованошћу, посвећености циљу, заједници, о хармонији, миру, једноставности можемо да учимо код животиња и биљака и да учимо од њих. Постоје многе приче о слоновима који памте, пожртвованим делфинима, вредним мравима, кооперативним пчелама, интелигентним, осветољубивим вранама, сналажљивим веверицама, упорном, неуништивом маслачку, снажном бамбусу које можемо да искористимо на нашим часовима да бисмо подстакли ученике да разговарају о животним вредностима. Можемо им задати да сами истражују свет у коме живимо, да упоређују особине осталих живих бића са особинама људи.

Књига Барбаре Луис „Како изградити карактер помоћу истинитих прича из природе” састоји се од двадесет пет занимљивих прича-лекција, од којих се свака фокусира на одређену карактерну особину, као што су интегритет, поштовање, одговорност... Приче се могу искористити да се проучавају карактери кроз аналогije, откривања, решавање проблема и развијање начина мишљења које је на високом нивоу и представља интегрални део учења.

Улога наставника у развоју детета, а самим тим и у развоју целокупног друштва је од непроцењивог значаја. Ми јесмо ковачи, али за разлику од правих ковача немамо времена, да вратимо у пећ и преобликујемо производ нашег рада, ако нисмо били успешни. Ми имамо ученике пред собом једном и сада и тај тренутак морамо максимално да искористимо свесни да сваки поступак и свака реч коју изговоримо остављају трајни траг у дечијим душама.

Животне вредности нису довољно заступљене у настави. О њима говоримо тек кад се нешто непожељно догоди. Требало би да су увек и стално присутне, да су императив и приоритет. Лош је Аристотел својевремено рекао: „Образовати ум, а не образовати душу, уопште није образовање.

РЕФЕРЕНЦЕ:

Барбара А. Луис: „Чему нас учи природа“

Диана Бивер и Линда Фелдер: „Животне вредности“